

Beste aanwezigen,

'Ruimte, hoe nabij ze ook is' zo luidt de titel van deze tentoonstelling. We hebben het niet over een bemande reis naar Mars, want die duurt zeven maanden. Ook niet over de absolute ruimte van Newton of de energetische van Einstein. We hebben het hier over de gecreëerde ruimte van het beeldend kunstwerk. Welke ruimtes verschijnen daarin?

Laat mij u eerst een beroemde anekdote vertellen uit de Griekse oudheid: het verhaal van Zeuxis en Parrhasius. Het gaat over de rivaliteit van twee mannelijke kunstenaars over wie het meest realistisch kon schilderen. Zeuxis schilderde een tros druiven zo natuurgetrouw dat de vogels erop afkwamen om de druiven te pikken. Zeuxis dacht al te kunnen triomferen. Maar daarop toonde Parrhasius zijn eigen werk aan zijn rivaal. Zeuxis liep toe op het schilderij en wilde het gordijn dat ervoor hing wegschuiven. Maar tot zijn grote verbazing was het gordijn geschilderd! Het gordijn zelf was het schilderij. De vogels werden door de druiven van Zeuxis voor de gek gehouden en Parrhasius door het gordijn van Zeuxis. In feite zijn die vogels zoals wij, toeschouwers. De vogels pikken naar iets wat niet te eten is, zoals wij mensen gefascineerd zijn door beelden die niet prijs geven wat ze zijn. Wat kunst ons laat zien ligt voorbij aan wat onze ogen lusten, voorbij aan de kijklust.

Kunstenaars zijn verleiders, dat weten we. Ik heb het nu niet over voorkeur voor jonge adonissen van Carravaggio of over de erotische eetlust van Picasso. Ik heb het over de maskerade van het schilderij, het object, de video of de installatie. Waar we ook kijken, er is altijd iets dat onze blik aantrekt. Edgar Degas zei ooit: "Schilderen vereist evenveel geslepenheid als het beramen van een misdrijf." Of zoals Giorgio de Chirico onder één van zijn zelfportretten schreef: "Et quid amabo nisi quod aenigma est". In 't Nederlands: "En waar kan ik van houden, indien niet van het raadsel zelf". Het gaat er om het raadsel te vergroten. Of: wat je ziet – verf op doek – is niet wat er te zien is. Er is altijd een verborgen aanwezigheid, iets wat archaisch is, onzichtbaar blijft. We worden gedownload binnen een ruimtelijkheid die meer belooft dan ze meteen te zien geeft. In die zin heeft Peter Weidenbaum gelijk wanneer hij stelt dat kunst nooit opgehouden is romantisch te zijn, of wanneer Marcel Hoeben ons er aan herinnert dat kunst nooit opgehouden is religieus te zijn, of Mike Carremans dat er spookbeelden door zijn werk meanderen, of Elise Berkvens hoe onze ruimtelijke waarneming doordrenkt is van mentale beelden. Meteen de vier kunstenaars die in deze tentoonstelling voor het voetlicht treden.

Ruimte is voor de wereld van de beeldende kunst nu eenmaal een evidentie. Visuele kunst engageert zich in het creëren van twee- of drie-dimensionele ruimtes. De toeschouwer kan het oppervlak van het beeld afgrazen met zijn ogen of er zich in verplaatsen. In de filosofie van Maurice Merleau-Ponty ontwikkelt de mens een abstract concept van de ruimte vanuit zijn lichaamsbeleving. De onmiddellijke ervaring om naar voor of achter, van links naar rechts, omhoog en omlaag te kunnen bewegen, zou ons besef van ruimtelijkheid bepalen. De omkering van onze bewegingen zijn significant. Ons lieve lijf heeft een basic vertrouwdheid met de

objecten om ons heen die niet op meetbaarheid berust. De waargenomen, schijnbare grootte van de tafel in mijn werkruimte is niet de meetbare grootte. Het is niet zo dat de vervorming ervan een compromis is tussen de van voren geziene vorm van de tafel en het geometrisch perspectief. Het artistiek onderzoek van Paul Cézanne inzake het perspectief toont aan hoe het beleefde perspectief van onze waarneming niet het geometrische of het fotografische is. Een van terzijde bekeken cirkel is geen ellips. Onze blik is niet dat van een fotoestel. Wij zien een vorm, die een ellips benadert zonder een ellips te zijn. “Voorwerpen recht in de ogen kijken”, was Cézannes motto. En Auden dichtte over één van Cézannes stillevenen: “... de barst in de theepot / een laan naar het land van de doden.”

Deze, vanuit onze lijfelijke beleving, *toe-eigening* van de ruimte is datgene waaraan de schilder ons herinnert. De kunstenaar maakt “het zichtbare zichtbaar”, naar de woorden van de filosoof Hegel. De schilder voegt verf toe aan het lege doek, maar creëert in het medium een andere blik op de objectwereld. De tekenaar puurt uit contouren ruimtes die we dachten nog nooit gezien te hebben. Maar we zouden integendeel kunnen zeggen: ze laten ons veeleer een oorspronkelijkheid zien, een naïviteit van naar de dingen kijken, die wij brave burgers verleerd hebben, een origine voorbij aan elke objectivering. Dit is wat we noemen het *aura van de dingen* dat uit onze herinnering werd gewist, maar die dankzij het artistieke beeld weer opdoemt.

Evengoed vergaat het de installatiekunstenaar of de conceptueel die *in situ* ruimte inpalmt. Iets wat kunstenaars overigens gemeen hebben met militairen, zoals Broodthaers het ooit opmerkte: “ruimte bezetten”.

Wanneer de filosoof Walter Benjamin schrijft over het aura van natuurlijke voorwerpen, geeft hij daaraan de volgende poëtische omschrijving: “de eenmalige verschijning van een verte, hoe nabij ze ook is”. Laten we deze woorden toe om in beelden over te gaan?

Elise Berkvens

Hier in CC Palethe.

Binnen de frames van Elise verschijnen tijd en ruimte als een opengeklat veelluik. Ze plukt motieven uit concrete belevenissen, maar deze monden uit in mentale stillevenen. Haar ervaringen maken op het doek plaats voor een vervormend proces van herschikken, retoucheren, uitvlakken, comprimeren, plooiën, zweven, kantelen, verbuigen, detailleren, kortom: van een vernieuwd, geduldig samenstellen van wat ooit was. Al wat vlak is deemstert op diepe afstand, terwijl een verdwijnend perspectief nadert tot op de huid van het canvas. Voorgrond en achtergrond zijn inwisselbaar. *What you see is not what you get*. Daarmee vertellen Berkvens' visualiserings ons een inleefbaar verhaal. Namelijk wanneer iets in het blikveld verschijnt, schuiven associaties en herinneringen - tussen de oren - aan ons voorbij in een niet-aflatende *stream of consciousness*. Of het nu een gemoedsstemming is, een meditatief moment of één of andere gedachte die is blijven plakken, telkens verdient dit bij deze schilder een tweede leven in een geborsteld nabeeld. Geen anekdotiek, geen *human interest*, eerder een privaat, vluchtig nabeeld. Iets wat

sluimert binnenin haarzelf, komt boven in het creatieproces. Een nog niet ontsloten moment wordt bij Berkvens opengebroken in een verhelderende algemeenheid. Diverse verspreide momentopnames worden in één scène neergezet. Er is ook weinig menselijke aanwezigheid. Wel af en toe een fragment van figuratieve herinnering. De vlottende, verschuivende, meer gelaagde ruimtelijkheid biedt de toeschouwer geen veilig houvast. Elises schilderijenkabinet geeft ons het gevoel verloren te zijn in de tijd. Ze plaatst ons ongewapend tegenover de tijdloze dimensie van elk heden. In een middeleeuws verleden hebben theologen en mystici dit plechtig het *nunc stans*, het *eeuwig nu*, gedoopt. Haar esthetische chirurgie van deze tijdruimtelijkheid maakt één stukje binnenkant van de grote buitenkant zichtbaar.

Peter Weidenbaum

Zijn werk is in de Bibliotheek van Neerpelt te bewonderen. Het werk van Peter laat zich niet dwingen in één of andere herkenbare kunststijl. Het is eerder een onderzoek naar wat artistieke beelden vermogen. Zijn schilderijen zijn materialiserings van een hele denkwereld. Volgens Peter kijken we met ons brein. Zijn werk zoekt de spanning op met hoe wij gewoon zijn te kijken naar de werkelijkheid, als iets wat bruikbaar is, manipuleerbaar, als iets louter *zuhanden* of *vorhanden*, zoals Martin Heidegger het formuleerde. Maar wat veeleer in het gecreëerde beeld verschijnt is van de orde van het metafysische. Tijdens de recente periode schilderde Weidenbaum een reeks werken onder de noemer 'Conservatory'. Schilderijen van een stuk afgeschermdde natuur. Planten in een serre op zoek, zoals de schilder, naar het licht. Een oude druivenserre in Overijse of de botanische tuinen in Luik zijn de plaats van inspiratie. De contrasten tussen de hoogwitten en de diepzwarten in deze reeks zijn een directe link met de manier van schilderen die Gustave Courbet in zijn sneeuwlandschappen toepaste. Het conflict tussen de cultuur en de natuur heeft nog nooit zo een hoog spel gespeeld. Volgens Peter zijn we zo terug in de romantiek beland.

Hij beveelt drie boeken aan, die in de bibliotheek in verschillende exemplaren te ontlene zijn.

'Oudolf Gardens. Bij Houser & Wirth in Somerset' Rory Dusoir

De ruimte van de tuin.

Een boek over een sublieme botanische tuin met uiterst betrouwbare planten. Een onderzoek naar de beplantingstechnieken.

'Station D'Artistes Genk' Kristof Reulens

Een door kunstenaars ontdekte ruimte

Verhalen over de vergeten geschiedenis van de kunstenaarskolonie in Genk tss 1840 en 1940. Maar liefst 400 kunstenaars die Genk een inspirerende en

kunstminnende plek vonden. Genk was toen een klein dorp omringd door heide. De steenkoolmijnen maakten hier een einde aan.

Charlotte Van den Broeck 'Waagstukken'

De ruimte van een gebouw in relatie tot de schepper ervan: de architect

Hierin zijn teksten opgenomen over de zelfdodingen van een aantal tragische architecten. Deze zelfdodingen stonden steeds in relatie stond met het door hen opgerichte gebouw. Ze legt een verband tussen het persoonlijke en publieke falen. Over kerken, zwembaden en theaters, postkantoren, bibliotheken en villa's, musea, kazernes en kinetische windsculpturen. Op plekken als Turnhout, Oostende, Rome, Napels, Schotland, Malta en de Verenigde Staten. Over architecten als Gaston Eyselinck, Eduard van der Nüll en Francesco Borromini.

Marcel Hoeben

In Atelier Lucas Pellens

Marcel Hoeben bouwt een kunstverzameling uit sinds 1984: De Collectie Noord-Limburg. Ook is hij altijd zeer betrokken geweest met het atelier ARTISIT door deel te nemen aan de tentoonstellingen 'Waanwezigheden' in de Begijnhofkerk te Sint-Truiden, 'Bloed' in Aldenbiesen, 'Enter' in Brugge, enz. Deze waarnemer is bijzonder begaan met de wijze waarop—vanuit een surrealistisch perspectief—willekeurige objecten in een 'toevallige' ontmoeting tot verrassende effecten komen. Met verschillende materialen en technieken brengt hij beelden omtrent de site en omgeving vanuit zijn bezig zijn. Zelfs 'vlak' werk blijkt bij Marcel assemblagewerk. Het wordt zodanig geïnstalleerd dat het zowel humorvol, als diepgravend overkomt. Hij wil de aandacht van de toeschouwer op een aparte wijze aanscherpen. Zijn kunst zit vol dubbele bodems en mystiek-religieuze reflecties. In 2013 bracht hij nog samen met Ingrid Loos een Duo-tentoonstelling in de Kapel van het Pensionaat cultuurcentrum De Breughel en onderzocht de "Structuur" van de "Ruimte" vanuit existentieel-fenomenologisch standpunt. In 2016 brengt hij nieuw werk in de ruimte van de Kapel betrokken en vanuit de "Omgeving". Binnen deze context en in ontmoeting met het werk van Mike Carremans is de installatie ontstaan met de titel: "Deel van de Mantel". Het Sint-Maarten verhaal gaat over een soldaat die de helft van zijn mantel aan een arme bedelaar gaf en na een droom besloot verder te leven als een christen. Het werk van Marcel Hoeben heeft alleszins dit droomachtig karakter. Het is een installatie geworden met een formatie van paraplu's en tweedimensioneel werk.

Mike Carremans

Ook in het Atelier Lucas Pellens

De afgelopen jaren verlegde Mike Carremans de focus van zijn artistieke praktijk van schilder— naar tekenkunst. Waar hij in zijn schilderijen de status van het schilderen

als weergave van de werkelijkheid onderzoekt, trekt hij dit in zijn getekende werk verder door de hiërarchie tussen het origineel en de kopie te bevragen. Zijn belangstelling gaat uit naar de gebreken, de défauts, in feite de ingebakken onmogelijkheid die eigen is aan methodes om beelden te reproduceren. Vroeger gebruikte hij in de opbouw van zijn schilderijen veel van deze methodes, zoals werken met carbonpapier, stencils en fotokopieën. Door het verfijnen van deze methodes lossen de schilderijen van Carremans haast letterlijk in thinner op en rest er enkel nog de vraag hoe de kopie zich tot de werkelijkheid verhoudt en wat die werkelijkheid dan exact inhoudt. Carremans' tekeningen zijn doorslagen van foto's gemaakt op carbonpapier waardoor het eindresultaat tegelijkertijd het origineel én de kopie is. Wat rest van de tekening die hij op foto maakt is nauwelijks zichtbaar en tracht hij terug te visualiseren door er een stencil van te maken op een nieuw blad. Hierdoor verdwijnt elk restant van het origineel en resten er enkel nog twee kopieën die mekaar's spiegelbeeld zijn. De verschuiving van schilderen naar tekenen impliceert ook een shift van het atelier naar de dagelijkse leefomgeving van zijn eigen huis als werkplek. Het is uit deze omgeving dat de kunstenaar zijn beelden selecteert. Dit zijn geen zorgvuldig opgebouwde composities maar sporen van het leven van alledag. Sporen die ook als spookbeelden doorheen het werk meanderen en nieuwe betekenislagen creëren. Bij het werk van Mike Carremans moet ik denken aan een quote van Jean Cocteau: "Spiegels zouden er beter aan doen even na te denken voor ze de werkelijkheid weerspiegelen".

Ik hoop dat u kan genieten van de bijdrages van deze vier kunstenaars rond het thema ruimte. Er rest mij de mensen die hier hard aan hebben meegewerkt van harte te danken: Lucas Pellens, Sofie Scheelen, Bie Flameng, Veerle Achten, Stijn Lauwers, Zjuul Devens, Frank Hendrickx en al anderen die in dit lijstje namen onvermeld blijven.

Er zou van mij maar weinig overblijven als ik alles terug moest geven wat ik aan anderen te danken heb.

Dank voor uw aandacht.

Joannes Késenne